

Design městského mobiliáře pro město Kunovice

Jiří Hoferek

Bakalářská práce
2005

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Katedra prostorového designu

akademický rok: 2004/2005

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jiří HOFEREK

Studijní program: B 8206 Výtvarná umění

Studijní obor: Multimedia a design

**Téma práce: Praktická část: Design městského mobiliáře pro město Kunovice (vybrané prvky).
Teoretická část: Vývoj městského mobiliáře v období 20. století v Evropě.**

Zásady pro vypracování:

- 1. Analyzujte vývoj a rozsah městského mobiliáře.**
- 2. Zhodnoťte výsledky analýzy, vyvodte závěry a navrhnete koncepci nového řešení.**
- 3. Design vybraných prvků městského mobiliáře v kresebných variantách.**
- 4. Rozpracování výsledného řešení se zřetelem na ergonomické parametry.**
- 5. Formulujte teoretická východiska zdůvodňující navržené řešení, včetně dokumentace tvorby.**

Rozsah práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

1. Martin Žampach: Vývoj městského mobiliáře jako reklamního media. UTB, FMK ve Zlíně, 2004
2. Časopisy Design Trend, DC ČR v Brně, 2002, ISSN: 1210-1591.
3. Šrytr P.: Městský mobiliář, Stavební ročenka, 2000, ČKAIT a ČSSI.
4. Městský mobiliář a drobná architektura, sborník referátů. Konference SHS ČMS 2001.
5. www.stránky, firemní literatura.

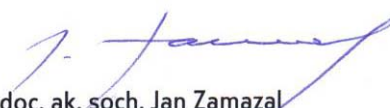
Vedoucí teoretické části: prof. ak. soch. Pavel Škarka
Katedra prostorového designu
Vedoucí praktické části: prof. ak. soch. Pavel Škarka
Katedra prostorového designu
Datum zadání bakalářské práce: 10. února 2005
Termín odevzdání bakalářské práce: 20. května 2005

Ve Zlíně dne 10. února 2005

prof. ak. soch. Pavel Škarka
děkan

L.S.

doc. ak. soch. Jan Zamazal
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Tato práce se zabývá vývojem městského mobiliáře. V teoretické části mapuje jeho historii a vývoj v období 20. století. Je zaměřena na vývoj jednotlivých prvků městského mobiliáře vzhledem k potřebám obyvatel a technickému pokroku. Praktická část potom definuje samotný pojem „městský mobiliář“, definuje konkrétní prvky mobiliáře včetně jejich vývoje. Řeší také koncepci konkrétního výtvarného řešení od prvních ideových skic až po detailní zpracování vybraných prvků městského mobiliáře. Toto řešení je v závěru zdůvodněno a zdokumentováno.

Abstrakt ve světovém jazyce

This work is engaged in evolution of street furniture. In theoretic part is mapped history and developement of it in period of 20th century. It's focused on evolution of single elements of furniture in compare with requirements of inhabitants and technical progress. Practical part defines alone perception „street furniture“. It defines concrete elements of furniture including evolution of theirs. Work also solves conception of concrete creative solution from first sketches to detail processing of selected elements of street furniture. These solution is substantiated and documented in the end.

„Mírou všech věcí je člověk“... (Protagoras 5. stol. p.n.l.)

Prohlašuji, že jsem na celé bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.

Ve Zlíně dne 19.5.2005

.....

Jiří Hoferek

OBSAH

OBSAH	5
ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 VÝVOJ MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE V OBDOBÍ 20. STOLETÍ V EVROPĚ	9
1.1 HISTORIE VEŘEJNÉHO OSVĚTLENÍ.....	9
1.2 MOBILIÁŘ V RUKOU PROFESIONÁLŮ.....	10
1.3 ROZVOJ PRVKŮ MOBILIÁŘE V 1. POL. 20. STOLETÍ	12
1.4 POČÁTKY APLIKACE VELKOPLOŠNÉ REKLAMY NA PRVKY MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE	13
1.4.1 JCDecaux-městský mobiliář jako nosič reklamy	13
1.5 VÝVOJ V 2. POL. 20. STOLETÍ NA ÚZEMÍ ČR	13
1.6 VÝVOJ MOBILIÁŘE V 90. LETECH 20. STOLETÍ	14
II. PRAKTICKÁ ČÁST	16
2 DESIGN MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE PRO MĚSTO KUNOVICE	17
2.1 ANALÝZA VÝVOJE MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE.....	17
2.1.1 Rozsah městského mobiliáře.....	18
2.1.2 Prvky městského mobiliáře	18
2.2 VÝSLEDKY ANALÝZY	19
2.3 NÁVRH KONCEPCE NOVÉHO ŘEŠENÍ.....	20
2.3.1 Koncepce tvarového řešení	20
2.4 HISTORIE MĚSTA KUNOVICE	21
2.5 DESIGN VYBRANÝCH PRVKŮ MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE	22
2.5.1 Průběh práce na projektu v kresebných variantách.....	23
2.6 ROZPRACOVÁNÍ KONEČNÉHO ŘEŠENÍ	27
2.7 ERGONOMICKÁ STUDIE.....	31
2.7.1 Rozcestník, směrové ukazatele	31
2.7.2 Zahrazovací sloupek.....	32
2.7.3 Odpadkový koš.....	32
2.7.4 Plakátovací plocha, reklamní panel.....	33
2.7.5 Stojan na bicykly	33
2.8 BAREVNÉ ŘEŠENÍ PRVKŮ MOBILIÁŘE	34
ZÁVĚR.....	35
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	36
SEZNAM OBRÁZKŮ	37
SEZNAM PŘÍLOH.....	38

ÚVOD

Člověk je tvor od přírody společenský a výtvarně citící. a proto se odedávna snažil zlepšovat prostředí, ve kterém žije ať již kvůli vlastnímu komfortu nebo z hlediska estetického.

Významné místo v prostředí, ve kterém se lidé pohybují, tvoří vždy komunikace a prostranství, kde se setkávají za účelem obchodu, odpočinku nebo zábavy. A právě společenská funkce veřejných prostranství nabývá stále většího významu. V současné době se místem společenského života stávají ve větší míře nákupní a zábavní centra, ale i zde už je patrná snaha o vytvoření míst pro relaxaci a odpočinek – tedy jakýchsi „náměstíček“ a „bulvárů“ s lavičkami, zelení i vodními prvky. Bohužel, mnohdy jsou tato prostranství lépe a kvalitněji řešena než veřejná prostranství ve městech a vesnicích, což je jistě spojeno se zkušenostmi a finančními možnostmi investorů s tím, že vynaložené prostředky mají vyčíslitelnou a velmi rychlou návratnost. [1] Tato neutěšená situace padá do jisté míry na vrub celé společnosti. Stále totiž převládá názor, že to co není v mém vlastnictví, co mi nepřináší hmatatelný užitek nebo zisk, mi nestojí za námahu. Proč se tedy snažit zlepšovat něco na čem nemám osobní zájem? Do jisté míry lze tento stav zdůvodnit 40 lety trvání období, kdy všechno bylo všech a zároveň nikoho, kdy neexistovala motivace k jakékoliv osobní aktivitě v žádném směru. Je proto třeba se opět naučit vážit si práce a majetku druhých.

U managementů měst a obcí se začínají projevovat snahy o zlepšení tohoto stavu. Bohužel ale často naráží na nedostatek finančních prostředků, což mnohdy znamená vybavení parteru na první pohled nevhodnými prvky mobiliáře, které z důvodu maximálního snížení ceny postrádají jakoukoliv estetickou a často i kvalitativní úroveň. Je proto třeba apelovat právě na zastupitelstva měst a obcí, aby podobné investice řešily spolu s odborníky v dané oblasti. Veškeré tyto snahy však nezřídka ztroskotají na odporu ekologických hnutí a ústavů památkové péče, které zastávají krátkozraký názor, že historické město nemá být vybaveno moderně vyhlížejícími prvky mobiliáře a tvrdohlavě prosazují rádobu historizující litinové lavičky, které však žádnou oporu v historii nemají. Vždyť Praha by asi sotva byla nazývána „učebnicí architektury“, kdyby nevznikaly stále nové a očima tehdejších obyvatel moderní stavby. Kvůli těmto překážkám ale přece nemůžeme vzdát závod.

Městský mobiliář, tento fenomén na pomezí architektury a designu, je všudypřítomným a nepřehlédnutelným tvůrcem našeho estetického, ekologického a nakonec snad i sociálního citění.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE V OBDOBÍ 20. STOLETÍ V EVROPĚ

Než se začnu zabývat historií městského mobiliáře, je třeba vymezit jeho rozsah a použití v urbanisticky řešeném prostoru. Mezi městský mobiliář je všeobecně řazeno několik základních prvků. Jsou to: lavička, zahrazovací sloupek, rozcestník, veřejné osvětlení, značení ulic atd. Tyto prvky se objevují a budou objevovat v ulicích našich měst ve více méně nezměněné podobě i v budoucnu. Je otázkou, jestli mezi městský mobiliář zahrnout i komunikace, ať už pro pěší nebo pro dopravní prostředky. Spíše však spadají do kategorie dopravních staveb a urbanismu.

Již od samotného vzniku městského mobiliáře byly jeho prvky tvořeny v těsné symbióze výtvarného a konstrukčního řešení. Mobiliář každého města míval odlišnou výtvarnou podobu, navazující na jeho tradiční historickou architekturu a podporující tak jeho specifickou. Jeho počátky lze vysledovat v 19. století, kdy se začaly ve městech objevovat první výraznější pokusy o osvětlení veřejných prostorů veřejným osvětlením. S osvětlováním veřejných prostor se samozřejmě začalo daleko dříve.

1.1 Historie veřejného osvětlení

První zmínky o nočním osvětlení ve městech pocházejí již z období antiky (Efes, Řím, Pompeje), kde byly ke svícení využívány louče, olejové lampy a koše na dřevo. Z období středověku je záznamů o nočním osvětlení ve městech relativně málo, pravděpodobně byly používány podobné zdroje světla jako v antice. Výrazným vývojovým mezníkem se stalo až zavedení plynového osvětlení na začátku 19. století (Philadelphie, 1803). Jeho výraznější rozvoj se zastavil v polovině 19. století s nástupem osvětlení elektrického (J. Deleuil, Paříž, 1842). V Čechách a na Moravě se ale plynové světlo udrželo ve starých částech Prahy. Jako poslední byly převedeny ze svítiplynu na elektřinu osmiramenné stožáry na Hradčanském náměstí a v Loretánské ulici. Bylo to koncem dubna roku 1985.[2] Plošné rozšíření veřejného elektrického osvětlení je spojeno s elektrifikací měst a obcí. V České republice k němu došlo v průběhu 60. a začátkem 70. let 20. století.[3]

1.2 Mobiliář v rukou profesionálů

Stejně jako veřejným osvětlením, začaly být ulice a náměstí 19. století vybavovány také zábradlími, lavičkami, různými altány a kiosky. Rozvoj nových prvků šel ruku v ruce s rozvojem techniky, technologií, architektury, apod. Zdánlivě běžné a nezajímavé prvky mobiliáře se na přelomu století těšily velkému zájmu tehdejších sochařů a architektů. V jejich rukou se stávaly živoucími objekty, které se, ač ve své době všemožně zatracované, staly ikonami svých autorů i stylů, ve kterých vznikaly.

Pro představu zde zmiňuji osobnosti, které se v tomto oboru, dle mého názoru, nejvíc zviditelnily.

Na prahu 20. století se v hlavě Antonia Gaudího zrodil první z návrhů na barcelonský Güellský park. Na jeho hlavním prostranství vytvořil velkou zvlněnou lavici, celou pokrytou mozaikami s abstraktním dekorem. V tomto případě se sice nejedná o ukázkový příklad průmyslově vyráběného mobiliáře ale spíše o solitér. Jeho svěžest a originalita však ani po 100 letech nezevšedněla. Byla by proto škoda se o něm alespoň v několika větách nezmínit.

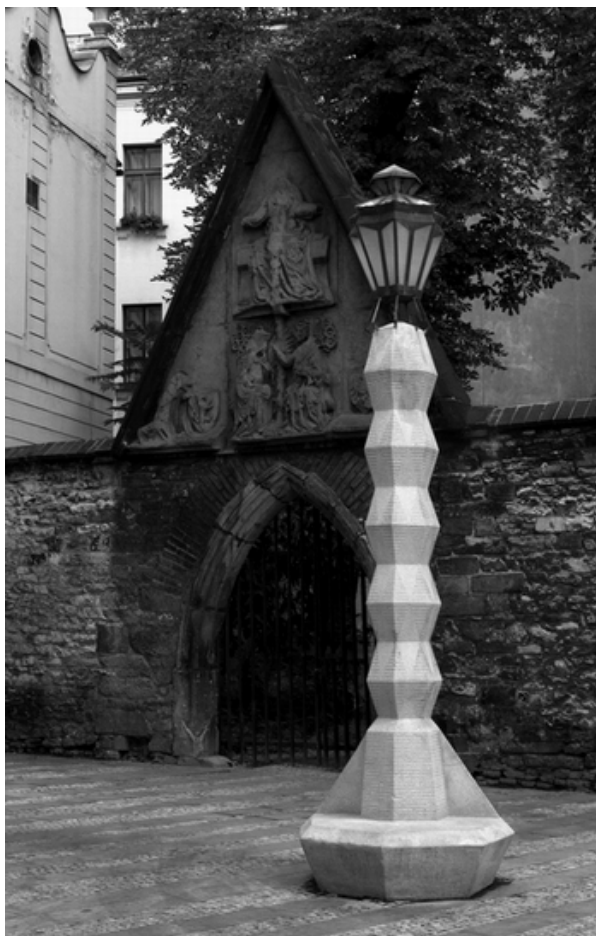
Obr. 1. Keramická lavice v parku Güell, Barcelona. Antonio Gaudí(1900)

Na druhou stranu za přímo učebnicový příklad profesionálního zpracování mobiliáře jako celku a aplikace jednotného tvarosloví v duchu pařížské secese, lze pokládat, dnes už legendární, vstupy do pařížského metra. Hector Guimard je navrhl v letech 1899-1904. Jedná se o první komplexní zpracování tohoto tématu v historii. Guimard zde dosáhl souladu litiny, skla a elektrické energie s křehkostí florálního pojetí zcela v duchu secese. Kromě samotných vstupů se zastřešením také mistrně zpracoval zábradlí, stojany na mapy, lampy pouličního osvětlení a značení zastávek včetně stylového písma. Z dnešního pohledu se jedná o dílo zcela revoluční. Můžeme zde totiž hovořit o zpracování celého „corporate identity“ metra.

Obr. 2. Secesní mobiliář pařížského metra. Hector Guimard (1899-1904)

V období rychlého střídání výtvarných směrů a stylů na počátku 20. století docházelo pouze výjimečně k rozšíření charakteristických prvků do okrajových částí umění, kterou mobiliář bezesporu byl. Výjimkou potvrzující pravidlo se tak stala kubistická lampa na Jungmannově náměstí v Praze z let 1912-1913. Jejím autorem je Emil Králíček, a ne, jak se dlohou dobu myslelo, Vlastislav Hofman.[4] Ač pojatá v ostrých, krystalických formách, nepůsobí agresivně, a decentně vyplňuje zákoutí v pozadí s gotickým portálem. Díky originálnímu tvarovému řešení můžeme tuto lampu označit za světový unikát.

*Obr. 3. Lampa na Jungmannově náměstí
v Praze. Emil Králíček (1912-1913)*

1.3 Rozvoj prvků mobiliáře v 1. pol. 20. století

V 1. polovině 20. století se však městský mobiliář funkčně pojí především s rozvojem individuální automobilové dopravy (dopravní značení se směrovými ukazateli a osvětlovací stožáry), neméně pak s provozem MHD (přístřešky na zastávkách MHD, prvky pouličního informačního systému) a především s prostorem určeným pro pěší pohyb (lavičky, odpadkové koše, krycí poklopy a mříže šachet, mříže pro ochranu stromů apod.).[5] V tomto období však vývoj mobiliáře ani zdaleka nepředstavoval prioritu číslo jedna.

50 let střídání režimů, hospodářské krize a dvou světových válek soustředilo pozornost obyvatel na palčivější problémy, než byla absence kvalitního mobiliáře. Jeho podoba byla proto čistě funkční.

Opětovný rozvoj nastal až v 60. letech. Do té doby byl mobiliář chápán pouze jako drobná architektura doplňující městský prostor, která plní svoji jedinou a prvořadou funkci (zabránit, informovat, osvětlit, posadit, shromažďovat odpad apod.).

1.4 Počátky aplikace velkoplošné reklamy na prvky městského mobiliáře

Propagace výrobků a služeb ve své vizuální podobě prošla, podobně jako mobiliář, překotným vývojem. Na počátku 60. let se však stále orientovala převážně na dlouhodobé a finančně nákladné umístění reklam na fasády domů nebo na nepříliš trvalou a účinnou metodu vylepování plakátů.

1.4.1 JCDecaux-městský mobiliář jako nosič reklamy

S popravdě geniální myšlenkou aplikace velkoplošné reklamy přišel v roce 1964 Francouz Jean Claude Decaux. Umístěním reklamních ploch na stěny autobusových přístřešků našel novou cestu pro aplikování reklamy. Díky zisku z pronájmu těchto ploch mohl zaplatit jak jejich údržbu, tak vývoj a umístění reklamních ploch i na ostatní prvky městského mobiliáře. Hodnoty na kterých tento francouzský výrobce postavil celou filosofii svých výrobků, se staly určujícími pro obsazení vedoucího postu na poli výrobců městského mobiliáře.

DESIGN – společnost si uvědomila jeho důležitost a oslovila špičky světového designu (Philippe Starck, Norman Foster ad.)

SERVIS – nepřetržitá podpora na telefonu včetně údržby, čištění a výměny poškozených částí.

KVALITA – použití kvalitních materiálů a povrchových úprav znamenalo snížení nákladů na následnou údržbu.

1.5 Vývoj v 2. pol. 20. století na území ČR

Politické rozdělení Evropy po 2. světové válce bohužel znamenalo značnou zejména kulturní izolaci našeho území od západu Evropy. To se samozřejmě promítlo i ve vývoji mobiliáře. Zánik soukromého podnikání a s ním i konkurence vedl ke stagnaci ve všech odvětvích. Mobiliář byl postaven na úroveň dopravního značení a popelnic. Během

elektrifikace v 70. letech byly vesnice plošně vybavovány lampami veřejného osvětlení s válcovou lucernou, které mnohde najdeme ještě dnes. Spolu s nimi se objevily i značně průmyslově vyhlížející zahrazovací sloupky v kombinaci červených a bílých pruhů. Tyto, doplněné ještě stojany na kola, mapami a odpadkovými koši, společně vytvořily na první pohled nesourodý celek. Ten byl následně aplikován na celém území bývalého Československa. Výsledkem byl neurčitý a nezapamatovatelný vzhled mnoha měst (viz. obr.4). Za světlou výjimku lze považovat ztvárnění patníků na Malostranském náměstí v Praze dnes již nežijícím sochařem Karlem Neprašem. V jeho podání se původně umělecké dílo stává mobiliářem na rozdíl od mobiliářů, které se uměleckým dílem stát teprve mohou.

Obr. 4. Mobiliář v 70. a 80. letech u nás

1.6 Vývoj mobiliáře v 90. letech 20. století

Devadesátá léta lze do značné míry označit jako zlatý věk mobiliáře. Díky rozvoji moderních technologií se otevřely nové možnosti pro jeho využití v rámci městského prostoru. V roce 1991 byl firmou JCDecaux představen reklamní sloup s integrovanou veřejnou toaletou. Toto, z hlediska hygieny, značně nevděčné téma se podařilo zpracovat na vynikající úrovni. Celý systém, včetně úklidu, je plně automatizovaný. Také zvýšený zájem veřejnosti o třídění a recyklaci odpadu přinesl výsledky v podobě košů na tříděný odpad či přímo recyklačních zařízení. Překotný vývoj v oblasti zobrazovací techniky (LCD displeje, dotykové displeje) znamenal vznik úplně nových prvků mobiliáře, např. informačního kiosku s dotykovým displejem nebo dynamických reklamních panelů v podobě velkoformátových LCD displejů. Světové metropole si uvědomily potřebu kvalitního, esteticky dokonale zvládnutého mobiliáře a nebály se do něj také přiměřeně investovat. Na trhu v té době již figurovalo několik firem, jejichž výrobky nesly pečeť

nejednoho ze světově proslulých designérů a architektů. Za mnohé uvádím francouzskou JCDecaux, španělskou Santa y Cole, anglickou ConceptUrbain.

*Obr. 5. Odpadkový koš Fontana.
Santa y Cole. Antoni Arola (2001)*

Rozvoj nových technologií ani poptávka po kvalitní produkci u nás však zdaleka nedosahovali výše uvedených rozměrů. Městská a obecní zastupitelstva ze svého značně omezeného rozpočtu nemohla financovat vybavování veřejných prostranství výrobky zahraničních firem. Poptávku po v první řadě levném mobiliáři začaly naplňovat nově vznikající soukromé firmy. Jejich výrobní program se orientoval dvěma směry. Jedním byly rádobý historické litinové lavičky či koše, druhým pak pouze konstrukčně zpracované výrobky. U nich se však záhy projevila krátkozrakost požadavku na nejnížší možnou cenu. Konstrukčním řešením, volbou použitého materiálu a špatnou povrchovou úpravou byly předem určeny k rychlé degradaci.

I v České Republice se tak časem objevila potřeba kvalitního reprezentativního mobiliáře za příznivou „českou“ cenu. Této myšlenky se zhostili, tehdy ještě studenti zlínské katedry designu VŠUP v Praze, David Karásek a Radek Hegmon. V roce 1994 za tímto účelem založili firmu MM Cité, která se díky kvalitní produkci a konkurenceschopným cenám dostala mezi špičku výrobců městského mobiliáře v Evropě.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 DESIGN MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE PRO MĚSTO KUNOVICE

2.1 Analýza vývoje městského mobiliáře

Vývoj městského mobiliáře jde ruku v ruce se vznikem a rozvojem prvních sídlišť a městských celků. Jeho prvořadým úkolem bylo a je vytvořit řád v prostoru s velkým pohybem osob. V průběhu vývoje reaguje na nové požadavky „uživatelů“ a v důsledku toho jeho nedůležité prvky samovolně zanikají. S trochou nadsázky můžeme tento proces přirovnat k evoluci v přírodě, kdy dokonalejší a odolnější střídá stagnující a choulostivé. Během staletí vývoje se mobiliář rozrostl téměř do všech sfér obsluhy obyvatel. Od prvotního vzniku komunikací přes značení ulic, zdroje pitné vody, kanalizaci, noční veřejné osvětlení až k veřejným toaletám, lavičkám či informačním systémům. Vyvíjí se společně s městem a vizuálně se mu částečně přizpůsobuje. Dotváří jeho celkový charakter.

Současní přední světoví výrobci městského mobiliáře produkují výrobky jejichž výsledná kvalita je na podobné úrovni. Investují nemalé prostředky do nových technologií a vývoje konstrukce za účelem snížení výsledné ceny, zlepšení povrchové úpravy a tím i životnosti. Spolupráce s kvalitními designéry se na této úrovni stala nezbytnou. V plošném měřítku však produkce špičkových firem není příliš rozšířená, protože je finančně dostupná pouze velkoměstům, v jejichž rozpočtu nestojí cena na prvním místě. Na druhou stranu značný segment trhu zabírají mobiliáře vyráběné v ohromných sériích. Jejich úroveň je však většinou velmi průměrná. Na trhu existuje velmi málo výrobců, kteří jsou schopni nebo ochotni za relativně nízkou cenu nabídnout vyšší celkovou kvalitu. Orientace tímto směrem by mohla přinést daleko širší spektrum zákazníků. Ty buď zaujme příznivá cena a kultivované zpracování nebo projeví ochotu investovat poněkud vyšší finanční prostředky do vizuálně lépe zpracovaného celku. Právě vizuální stránka těchto výrobků začíná hrát důležitější roli než cena. Profese designéra tak získává na významu a bez jeho přispění dnes již nelze dosahovat výrazných prodejních úspěchů. Designér je ten, kdo kultivuje představu konstruktérů a přibližuje jinak čistě funkční výrobek oku kolemjdoucího.

2.1.1 Rozsah městského mobiliáře

Prvků městského mobiliáře existuje v současné době ohromné množství. Pokud se pokusíme o výčet těch základních, přiblížíme se číslu 50. Ani toto číslo však zdaleka není konečné. Vývoj jde stále kupředu a díky novým technologiím nebude nikdy ukončen. Kdo by si před patnácti lety představil například aplikaci velkoplošných LCD obrazovek ve stanicích metra.

2.1.2 Prvky městského mobiliáře

Vyjmenovat všechny prvky městského mobiliáře by bylo téměř nemožné, proto zde zmiňuji pouze ty nejvíce rozšířené.

Pouliční osvětlení	osvětluje komunikace pro dopravu a chodce, umístění na sloupu nebo fasádě domu
Lavičky	s opěradlem, bez opěradla, jednostranné, oboustranné
Odpadkové koše	na smíšený odpad, tříděný odpad, psí exkrementy
Značení ulic	rozcestníky na vlastních sloupech, sloupech veřejného osvětlení nebo na fasádách domů
Plakátovací plochy	rovinné nebo válcové
Zahrazovací sloupky	k zabránění vjezdu, k zabránění průchodu propojeny řetězem apod.
Přístřešky	na zastávkách hromadné dopravy
Stojany na kola	s ochranou proti odcizení kol, z kovu nebo kameniny
Vitríny	uzamykatelné, zasklené, složí jako úřední desky
Prodejní stánky	novinové prodejní stánky
Mříže ke stromům	k ochraně kmenů a kořenového systému v místech hustého pohybu osob
Pouliční hodiny	
Stojany na mapy	orientace ve městě, na výstavišti

2.2 Výsledky analýzy

Městský mobiliář lze definovat jako veřejné zařízení a vybavení veřejných, městských či obecních prostor, které je zpravidla přemístitelné a má většinou nižší životnost než okolní architektura a urbanismus.[6] Mobiliář se nemalou měrou podílí na celkovém vzhledu města. Má konečný vliv na úsudek návštěvníků i obyvatel o jeho půvabu a čistotě. Nevhodně navržený mobiliář může jinak pozitivně působící celek výrazně degradovat. Zpracování prvků mobiliáře vždy pro konkrétní město nebo obec je, jak z hlediska průmyslově vyráběného produktu, tak samozřejmě i z hlediska finančního, pouze obtížně realizovatelné. Konečné řešení tudíž musí být jistým kompromisem mezi požadavky funkčními, estetickými a finančními. Nesmí se však opomíjet ani hledisko hygienické. Proto je důležité veřejný prostor řešit tak, aby se co nejvíce usnadnila jeho údržba a úklid. Tomu je třeba zákonitě přizpůsobit i tvar a rozmístění mobiliáře v prostoru města. Při zpracovávání rozsáhlejšího projektu (rekonstrukce náměstí apod.) nemůže být opomenuta diskuse s partnery, byť jen potenciálně zainteresovanými ve veřejném prostoru. Její opomenutí může v budoucnu znamenat zbytečné finanční investice, např. rozsáhlá oprava dláždění z důvodu řešení havárie na vodovodu apod.

V ideálním případě by proto seznam partnerů pro diskusi měl vypadat takto:

architekt – (urbanista, památkář, umělec), architekt – koordinátor

městský inženýr – koordinátor

dopravní inženýr

specialista zahradní a krajinářské tvorby – (architekt, inženýr, biolog)

zodpovědné osoby státní správy a samosprávy

specialisté inženýrských sítí - (inženýr vodohospodář, inženýr energetik, inženýr telekomunikační techniky...)

zodpovědní zástupci hasičského sboru, sboru záchranné služby, branných složek

zástupci orgánů veřejného zdraví – hygienici

spoluobčané – vozíčkáři

občan – trvale žijící, přistěhovalec, majitel ve městě chovaného zvířete, turista, pacient, matka s dětmi...

2.3 Návrh koncepce nového řešení

Město Kunovice jako investor vzneslo požadavek na zpracování sestavy prvků městského mobiliáře, které měly být realizovány prostřednictvím malosériové výroby v místní kovovýrobě. Důležitým, ne-li primárním faktorem pro investora byla cenová dostupnost vybraného řešení. Z tohoto omezení jsem proto musel vycházet už při navrhování základní koncepce. V potaz bylo nutno brát velikost série výrobků, které budou vyrobeny. Protože u většiny prvků nedosáhne produkce více než 20 kusů, jako nevhodné jsem vyřadil sériové technologie zpracování s velkým, počátečním, finančním vkladem, jako např. odlévání, u něhož by se v tak malé sérii stala investice do výroby formy neúnosnou. Celá koncepce proto stojí na použití průmyslově vyráběných, ocelových a hliníkových profilech. Ty budou dále zpracovány řezáním, svařováním, broušením...

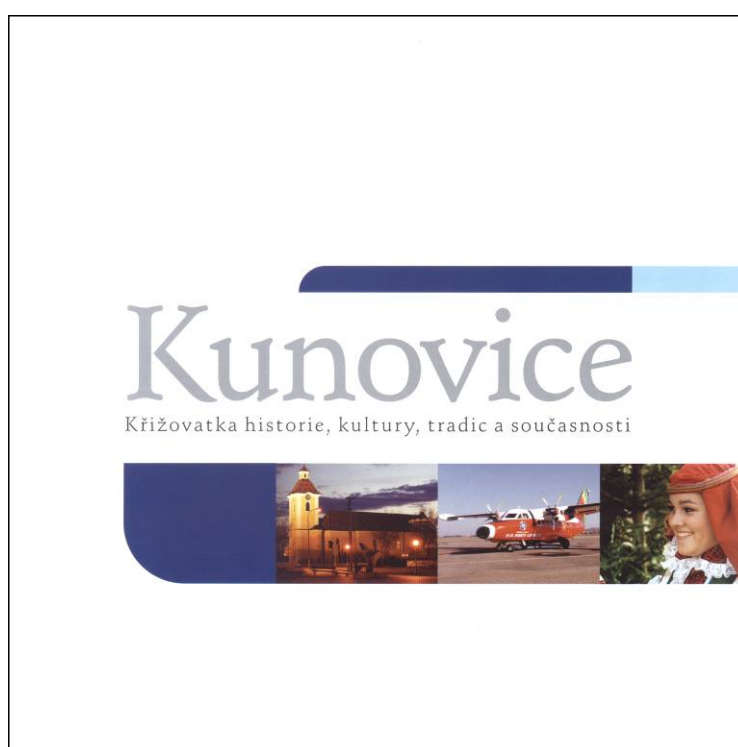
2.3.1 Koncepce tvarového řešení

Z důvodu toho že návrh vznikl konkrétně a pouze pro město Kunovice, bylo možné jeho tvarosloví maximálně přizpůsobit tamním podmínkám a prostředí. Již během hledání jednotlivého prvku celého mobiliáře jsem se tedy mohl inspirovat historií, detaily a materiály typickými pro oblast Moravského Slovácka. Kunovice jsou historické město s dlouhou kulturní tradicí (viz. 2.4 Historie města Kunovice). Ta se promítá i do jejich současnosti a nelze ji proto při návrhu tvarového a materiálového řešení opomíjet.

V architektuře Slovácka v tomto směru převažují klasické materiály (cihla, dřevo apod.) a čisté jednoduché linie bez výrazné zdobnosti. Nejtypičtější prvkem místní lidové architektury je oblouk portálu nad hlavním vchodem do domu (žudro) vyplněný dveřmi (viz. obr.5). Inspirujícím se pro mě stal také styl grafického zpracování propagačních materiálů města Kunovice (viz. obr.6). Z těchto podnětů vznikl soubor základních tvarových prvků, které byly uplatněny na jednotlivých částech mobiliáře. Jsou jimi tedy: oblouk, ovál, geometrické linie. Tyto se prolínají ve vrstvách materiálů z nichž jsou jednotlivé prvky mobiliáře sestaveny. Konkrétně se jedná o kombinace: Lakovaná ocel – Dřevo, Lakovaná ocel – Nerezová ocel, Lakovaná ocel – Hliník.

Obr. 6. Příklady tvarosloví slovácké lidové architektury

Obr. 7. Titulní strana propagačních materiálů města Kunovice

2.4 Historie města Kunovice

Vojensko-strategická poloha Kunovic, ležících na křižovatce prastarých obchodních cest, hrála vždy v jejich dějinách podstatnou roli. Řada archeologických nálezů dokládá, že historie Kunovic sahá hluboko, až do doby kamenné.

První písemnou zmínkou o Kunovicích je listina olomouckého knížete Břetislava pro klášter Hradisko u Olomouce. Pochází z 13. ledna 1196 a v listině je uváděn název

Cunovicz. V této době zde již nepochybně stál zeměpanský hrad, který sloužil jako opěrný bod proti útokům uherských nájezdníků. Toto stoleté dominantní postavení Kunovic bylo ukončeno v polovině 13. století založením města Uherské Hradiště.

Ve stínu nového královského města došlo k celkovému oslabení významu Kunovic jako vojensko-strategického bodu. Jako řemeslnicko-obchodní středisko však Kunovice brzy získaly svá privilegia zpět. Od počátku 15. století se byly Kunovice titulovány jako městečko s vlastní samosprávou.

Značné škody utrpěly Kunovice v letech 1805, 1806 a 1809, kdy tudy procházela vojska, stejně tak i v roce 1866.

Ráz Kunovic se podstatně změnil postavením Vlárské dráhy v roce 1888.

Navzdory dvěma světovým válkám, během kterých došlo ke značným škodám jak na obyvatelstvu tak na majetku, zůstaly Kunovice významným střediskem průmyslu a zemědělství. K nejvýznamnějším strojírenským závodům patřil Let zbudovaný v padesátých letech z bývalého závodu Avia postaveného v roce 1937. Kunovice byly známé svým ovocnářstvím a vinohrady, které v 18. století zabíraly plochu přes 48 ha.

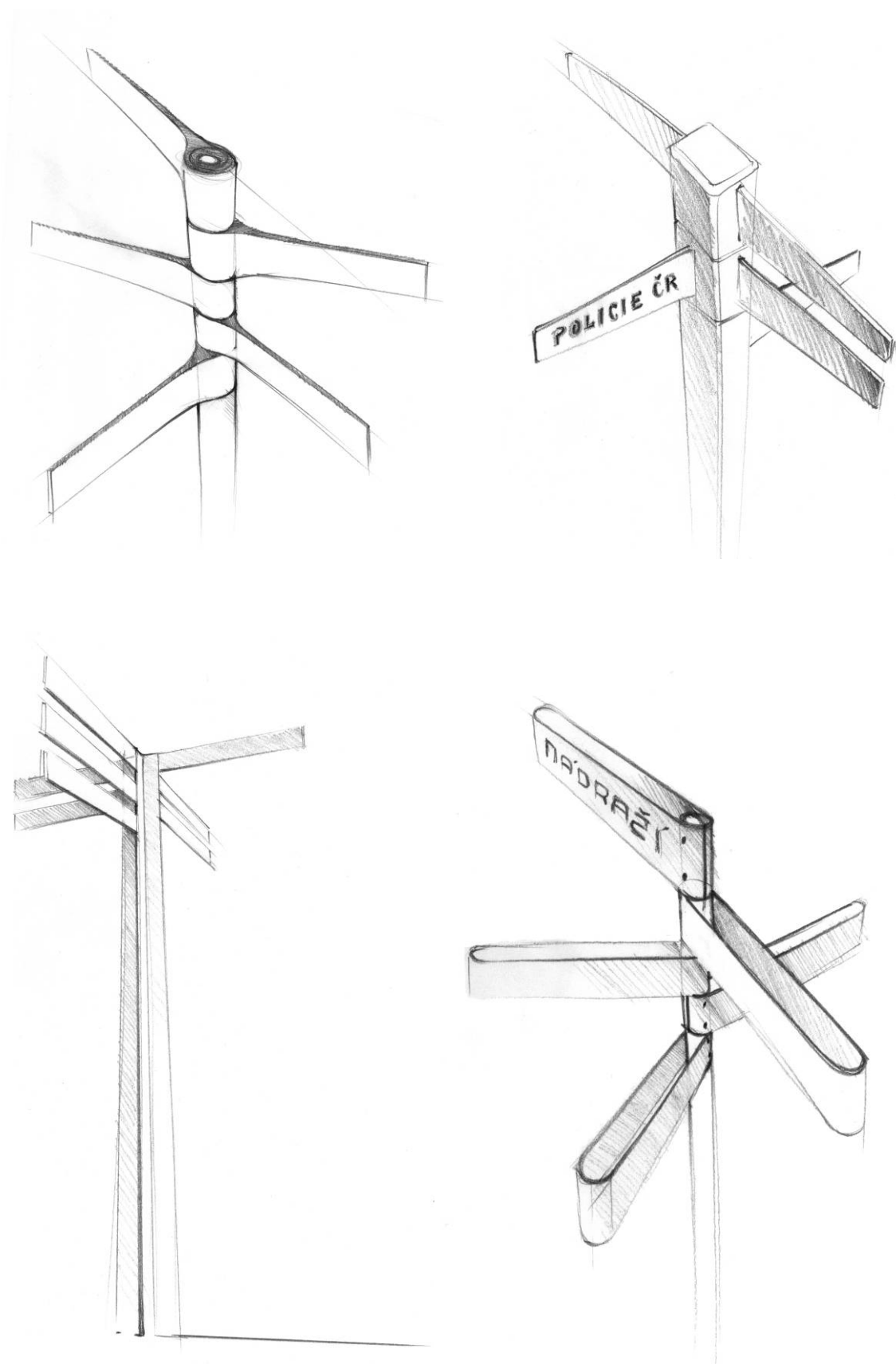
V období normalizace byly Kunovice přičleněny k Uherskému Hradišti jako jeho čtvrť.

V roce 1990 občané v místním referendu vyjádřili vůli město osamostatnit a tehdy se začala psát novodobá historie samostatných Kunovic.[7]

2.5 Design vybraných prvků městského mobiliáře

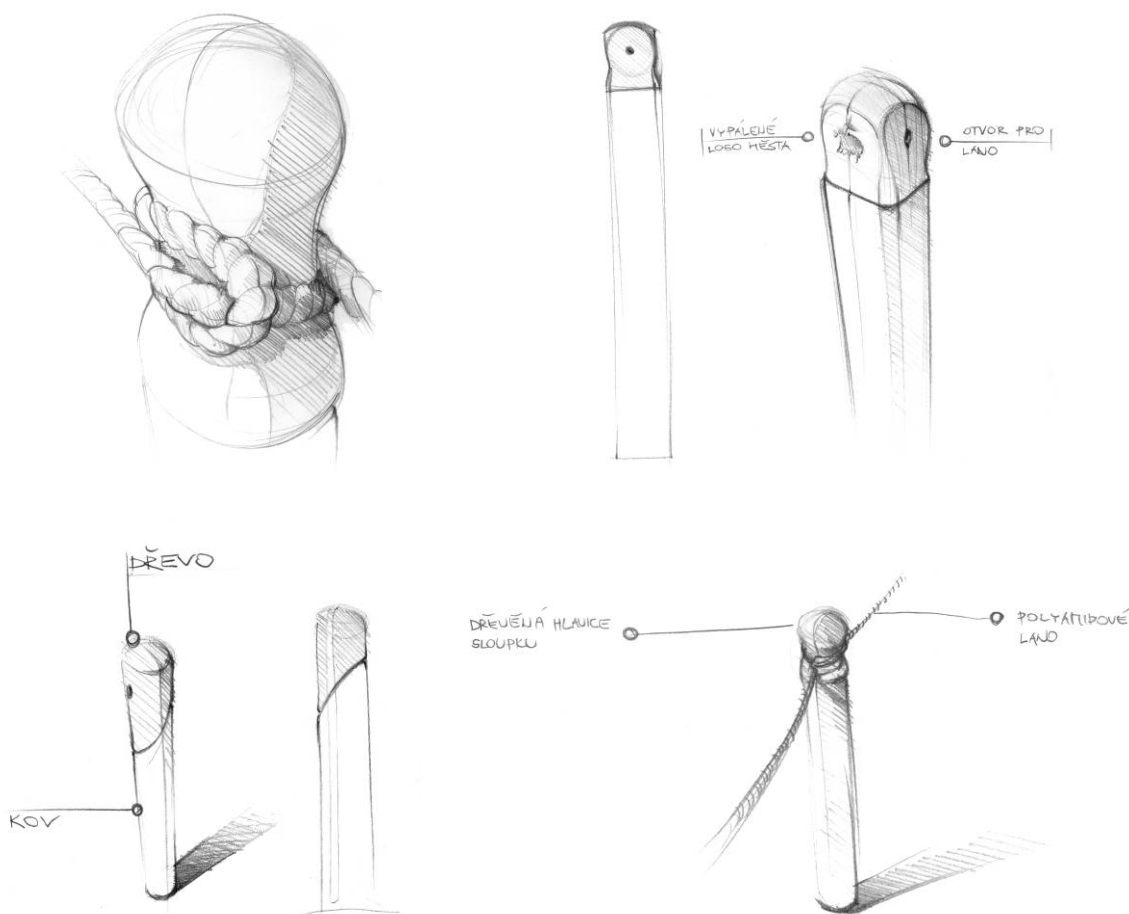
Vzniku prvních kresebných studií předcházela schůzka s odpovědným zástupcem města Kunovice (pí. Mgr. Ivana Majíčková, místostarostka). Během ní byly upřesněny původní požadavky ze strany města. Byly definovány požadavky na konkrétní prvky mobiliáře, finanční limity investora (město), potřeba zvýšené odolnosti vůči vandalům atd. Při dalších konzultačních schůzkách nad prvními ideovými skicami byla vybrána konečná tvarová koncepce (viz. 2.3.1 Koncepce tvarového řešení).

2.5.1 Průběh práce na projektu v kresebných variantách

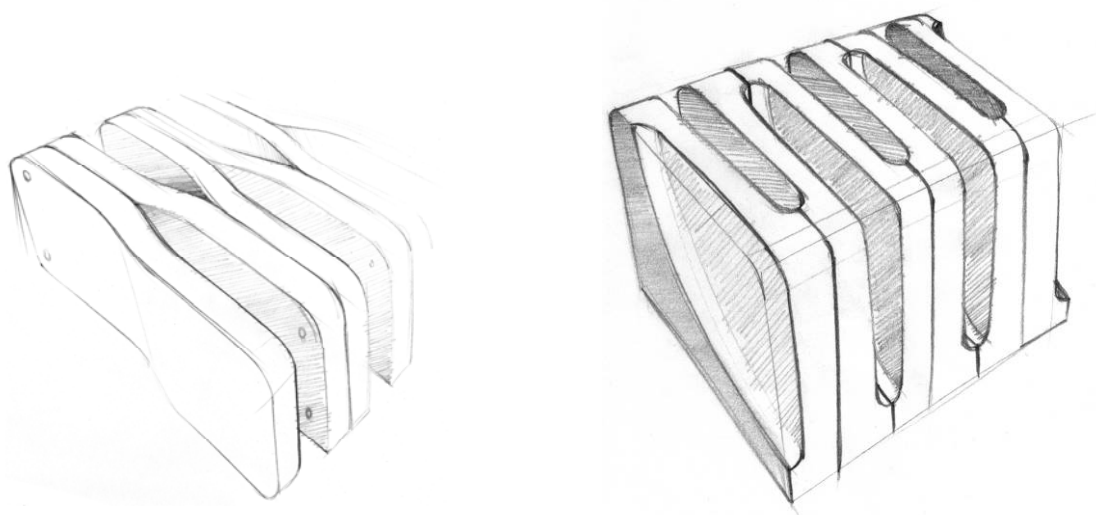
Obr. 8. První skici tvarového řešení rozcestníku

V případě rozcestníku bylo třeba respektovat omezení spojená se způsobem upevnění ukazatelů. Jelikož města nejsou stavěna pouze na pravoúhlém půdorysu, nastal problém se vzájemnou orientací směrovek v jiném než pravém úhlu. Nároky na kapacitu sloupu (umístění až 20-ti směrovek) znemožnily uplatnění variant s jedinou směrovkou v každé úrovni.

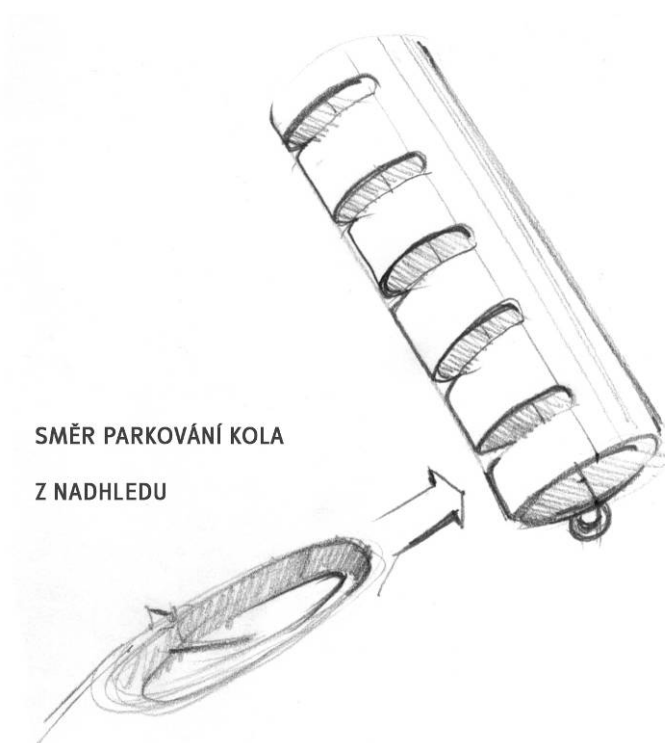

Obr. 9. Příklady aplikace přírodních materiálů na zahrazovací sloupek

Zakončení sloupků dřevěnou hlavicí stejně jako jejich spojení polyamidovým lanem, se ukázalo být až příliš rustikální. Po konzultaci návrhů s investorem převážil názor ponechat pohledové dřevo jako součást koncepce avšak v méně dominantní roli.

Obr. 10. Varianty stojanů na bicykly z broušeného betonu

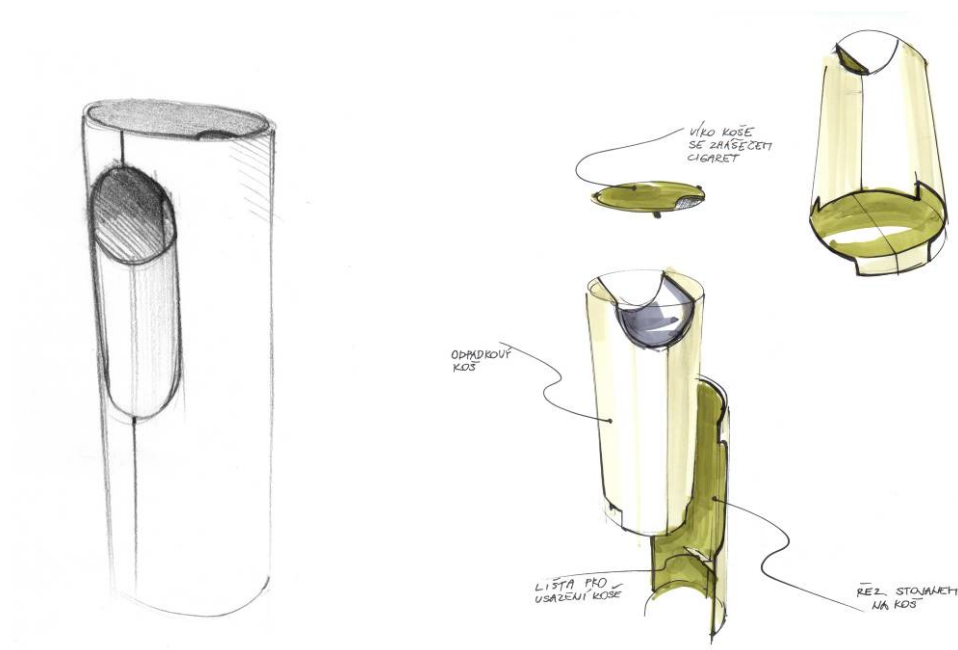
Obr. 11. Stojan na bicykly z ocelové trubky

V rámci dodržení tvarové a materiálové jednoty jsem upustil od použití betonu jako materiálu pro výrobu stojanů. S celkovou tvarovou a hlavně materiálovou koncepcí koresponduje použití trubkových ocelových profilů.

Obr. 12. Vizualizace plakátovacích ploch (prostorová, plošná)

Pro celkovou tvarovou jednotu vznikajícího mobiliáře bylo důležité dodržení daných tvarových prostředků (válec, ovál atd.). Z tohoto důvodu byly výše prezentované návrhy přepracovány v duchu původní tvarové koncepce.

Obr. 13. Řešení konstrukce odpadkového koše

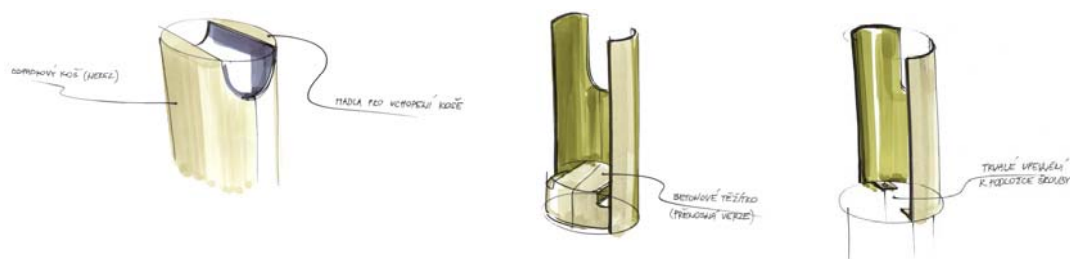
Tvarové řešení odpadkového koše vzniklo téměř na začátku práce. Bylo však třeba splnit požadavek investora na větší objem nádob (původně 18l, po přepracování 35l). Tomu se musely přizpůsobit celkové proporce koše. Dalším problémem, který jsem musel řešit, byla fixace nádoby koše v jejím stojanu. Konstrukci bylo třeba navrhnout tak, aby se nádoba ve stojanu neotáčela kolem svislé osy a zároveň ji bylo možné jednoduše vyjmout.

2.6 Rozpracování konečného řešení

K detailnímu zpracování bylo vybráno 5 prvků mobiliáře. Jsou to: rozcestník, zahrazovací sloupek, odpadkový koš, plakátovací plocha, stojan na bicykly. Ty bylo nutno dopracovat z hlediska výrobního, rozměrového (ergonomického), materiálového a barevného.

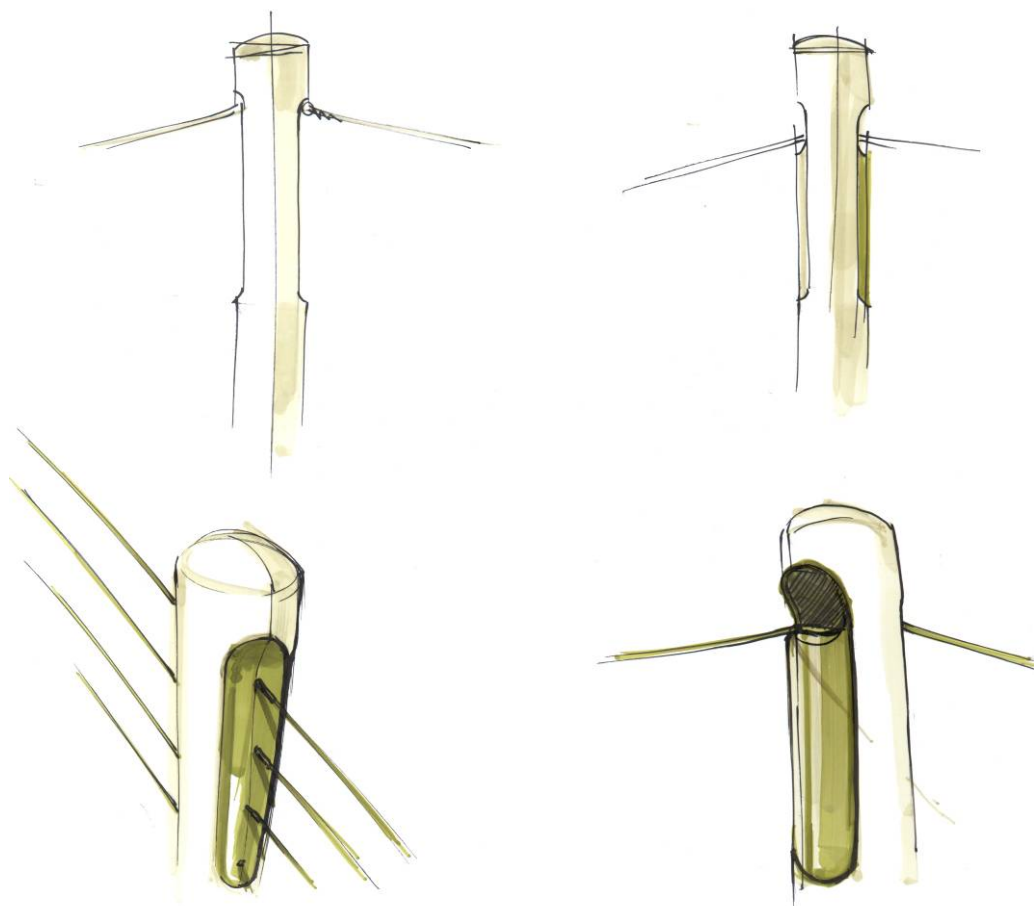
Nebylo možné opomenout ani způsoby upevnění jednotlivých prvků na stanovišti tak, aby v budoucnu nedocházelo k jejich odcizení nebo poškození ze strany vandalů. Standardní způsoby upevnění používané výrobcí současného mobiliáře se ukázaly být natolik vyhovující, že došlo pouze k jejich mírným úpravám. Definování přesných rozměrů, zejména průměrů trubkových profilů, bylo třeba přizpůsobit nabídce těchto profilů na trhu.

Konkrétní materiály byly vybrány s ohledem na funkci jednotlivých prvků. U nádoby odpadkového koše, s ohledem na její vyprazdňování a částečnou viditelnost ve stojanu, zvítězil nerezový plech nad pozinkovaným hlavně z důvodů estetických. Během vysypávání je koš vystaven mírným nárazům a tření o stojan. Z tohoto důvodu bylo zavrženo také provedení nádoby lakovaná ocel. Důležitým detailem se stalo připevnění koše na stanovišti. Navrhnul jsem proto dvě varianty. Jedna z nich je přemístitelná verze bez pevného kotvení k podložce. Je opatřena betonovým těžítkem, které koši dodává potřebnou stabilitu. Druhá verze je potom stabilně ukotvena k jejímu stanovišti pomocí šroubů zevnitř stojanu.

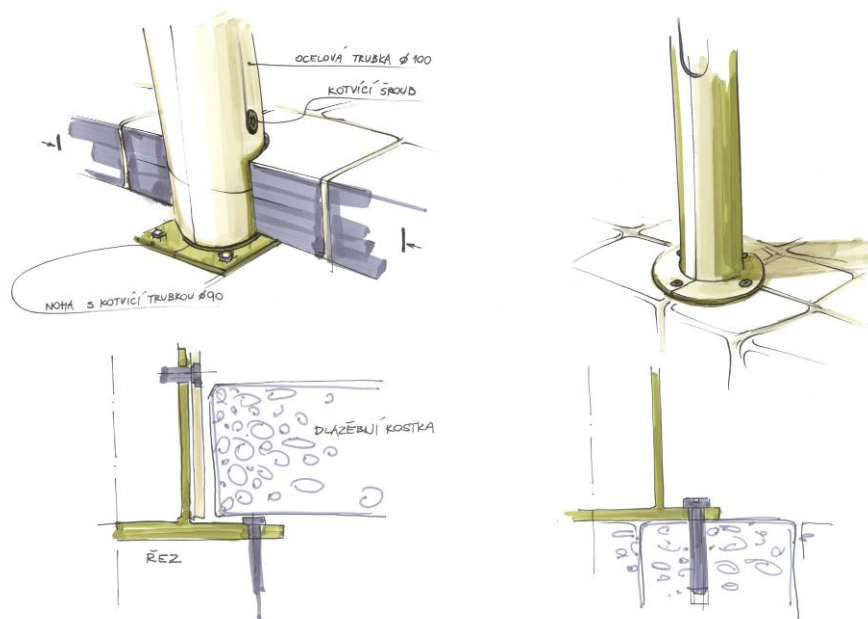

Obr. 14 Detaily a materiály finálního řešení odpadkového koše

U zahrazovací sloupku vyvstalo dilema jaký druh dřeva pro jádro sloupku zvolit. Pro středoevropské klimatické podmínky jsou ideální dřeva tropická. Kromě toho, že jejich cena je poměrně vysoká, musí být při dovozu doložen i jejich původ kvůli obavám z nelegální těžby. Z dostupných dřev jsou vhodná: buk, jedle, borovice. Zajímavou variantou, zvláště s ohledem na výskyt v regionu, může být i švestka, která se v tomto směru využívá pouze ojediněle (lavičky pro město Olomouc). Vzniklo několik verzí tohoto sloupku. Ty se liší pouze v detailech jeho provedení (viz. obr.14). Pro upevnění sloupků k podložce byly navrženy 2 způsoby: na povrchu, pod povrchem (viz. obr.15).

Obr. 15. Detaily variant zahrazovacích sloupků

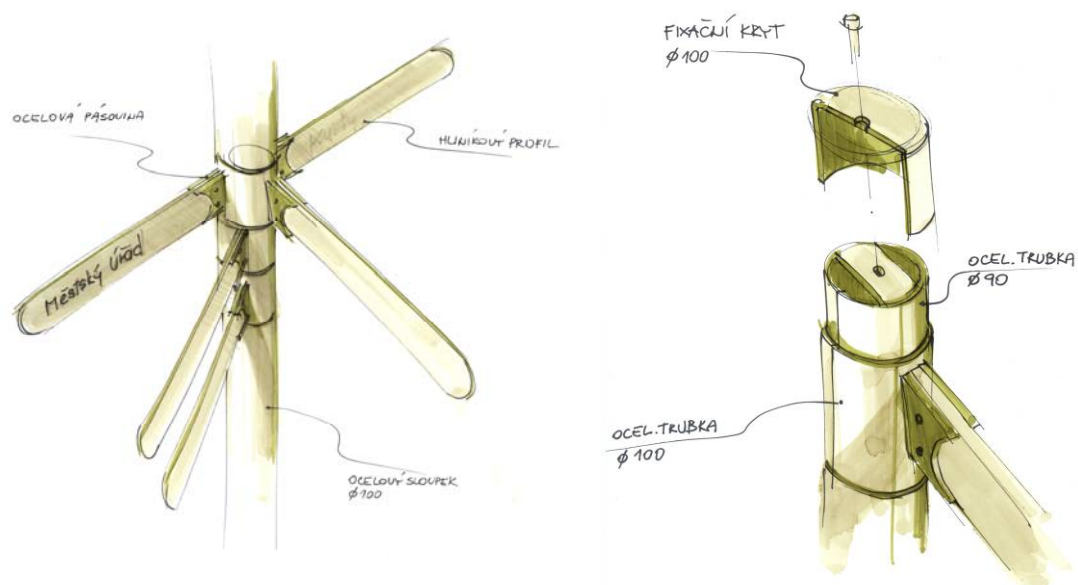
Obr. 16. Detaily upevnění sloupků k podložce

Otázku pevnosti konstrukce jsem řešil v případě stojanu na bicykly. V konečném řešení jsem dospěl ke konstrukčně klasickému, ale vizuálně originálnímu řešení za použití ohýbaných, trubkových profilů. Konstrukce může působit, díky odolnosti použitých profilů proti ohybu, subtilně a přitom je přiměřeně odolná vůči poškození.

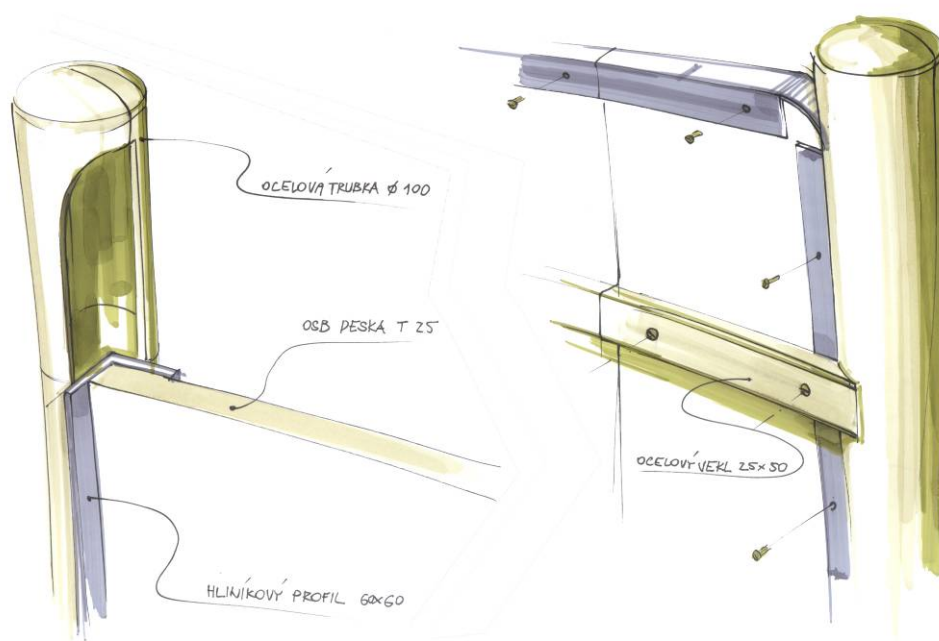
Obr. 17. Stojan na bicykly

Ve tvarové návaznosti na ostatní prvky mobiliáře bylo nutno zpracovat také rozcestník - směrové ukazatele. Záměrem bylo aplikovat oválný tvar na ukazatele. Zde se však objevil problém jak tyto ukazatele pevně spojit s nosným sloupem. Dospěl jsem k řešení, ve kterém hliníkové směrovky působí jako ovály, i když tomu tak není. V místě styku se sloupem jsou překryty profily, které jednak dotváří ovál a zároveň jednotlivé směrovky pevně fixují ke sloupu.

Obr. 18. Detaily spojení směrovek se sloupem

V případě plakátovací plochy – informační tabule vyvstal problém ve spojení funkční plochy (OSB deska) se stojanem. Deska je jakoby opásána hliníkovým profilem po celém jejím obvodu. Ten zde však figuruje pouze jako ochrana proti zatékání vody a estetický detail. Hmotnost celé plochy proto nesou dva sloupy spojené profily, ke kterým je deska ze zadní strany přišroubovaná.

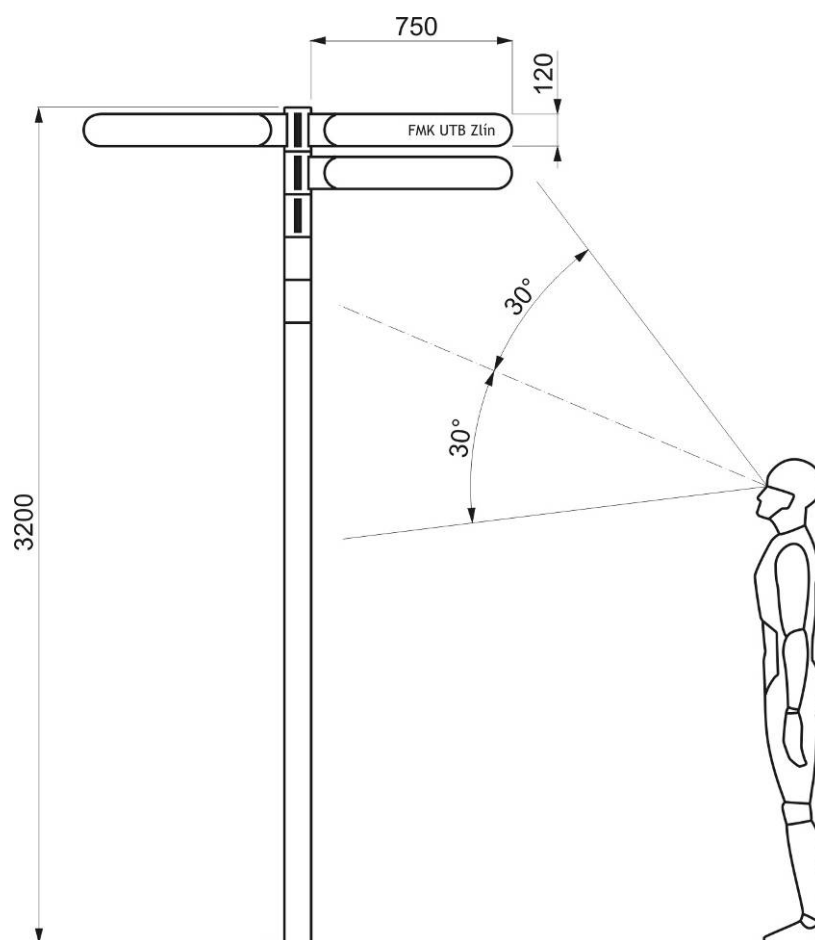
Obr. 19. Detaily spojení jednotlivých částí plakátovací plochy

2.7 Ergonomická studie

Jelikož mobiliář, pomineme-li lavičky, není z pohledu člověka využíván po delší časový úsek, není nutno striktně dodržovat ergonomické normy určené pro navrhování pracovního prostředí. V obrazové dokumentaci je použita figura 50-ti percentilového muže. Její výška tedy činí 177 cm (údaj z roku 2000).

2.7.1 Rozcestník, směrové ukazatele

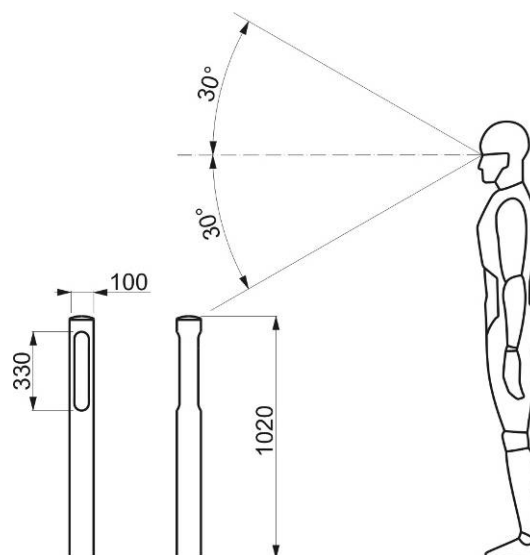
Pro splnění jeho základní funkce, kterou je informovat o směru k určitému cíli, je nutné, aby písmo na jednotlivých směrových šípkách bylo dobře čitelné (velikost, barva, font). I samotné ukazatele mají svým tvarem jasně specifikovat směr kterým směřují. Výškové umístění ukazatelů je třeba volit s ohledem na hustotu chodců, možnost přiblížení se k rozcestníku (umístění za hrazením) apod. Důležitý je úhel pohledu chodce ze vzdálenosti, odkud je text na směrovkách čitelný. Ta činí přibližně 2 metry. Umístění ukazatelů příliš vysoko by vedlo k nadměrnému namáhání krční páteře během čtení.

Obr. 20. Studie zorného pole člověka vzhledem k umístění směrových ukazatelů

2.7.2 Zahrazovací sloupek

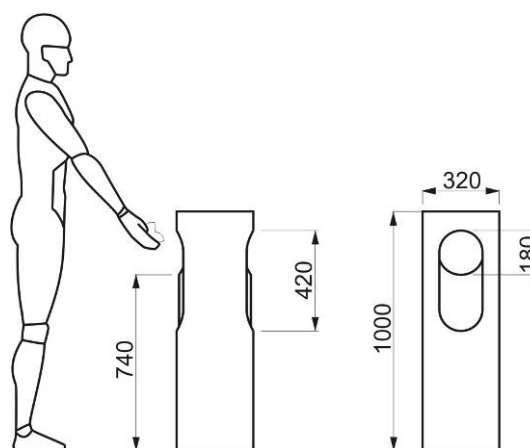
Zde je nutné dodržet minimální výšku sloupků, popřípadě mezi nimi napnutého řetězu nebo lana. Sloupek slouží jako překážka v pohybu a jako taková nesmí mizet ze zorného pole kolemjdoucího.

Obr. 21. Studie zorného úhlu člověka vůči zahrazovacímu sloupku

2.7.3 Odpadkový koš

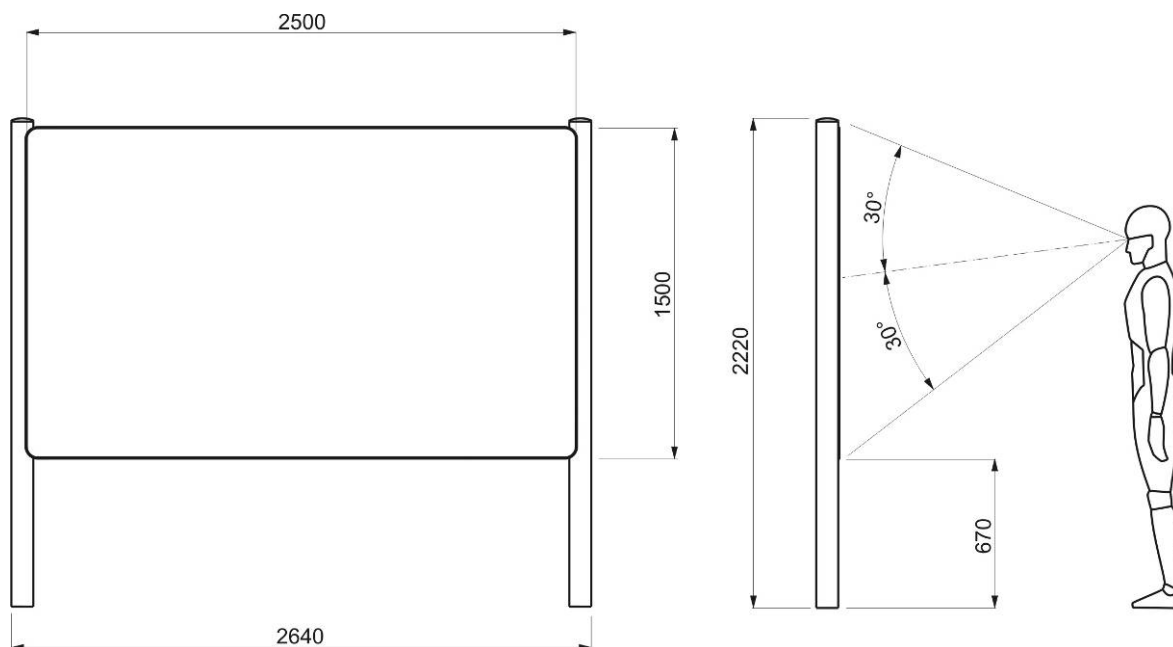
U koše je třeba dodržet několik důležitých pravidel. Předně otvor pro vhazování odpadků musí být umístěn v dosahu paže vysokých osob. Jeho velikost nesmí bránit bezproblémovému vhození přiměřeně velkých odpadků (závisí na druhu odpadu, pro který je koš určen). Důležitou součástí funkce koše je i jeho vyprazdňování. Jeho systém musí umožňovat bezpečné uchopení nádoby a vysypání obsahu pověřenou osobou.

Obr. 22. Studie minimální výšky a velikosti otvoru odpadkového koše

2.7.4 Plakátovací plocha, reklamní panel

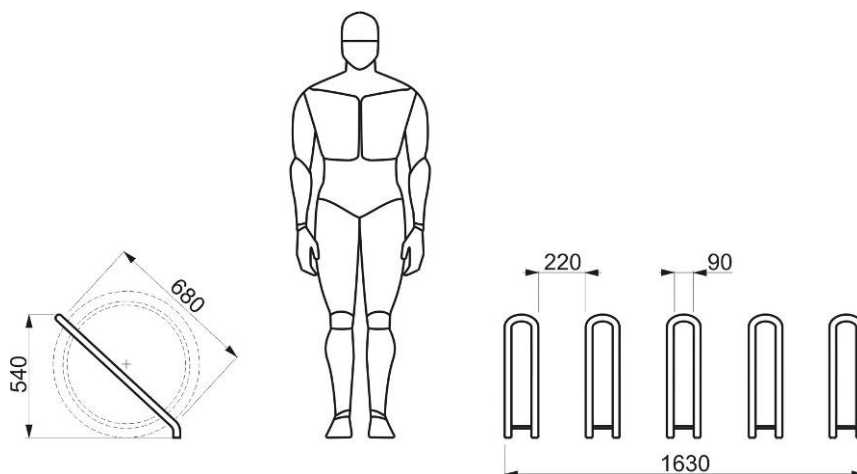
Pro dobrou čitelnost je funkční plocha situována do přiměřené výšky, tzn. tak, aby čtenář nemusel nadměrně namáhat zejména krční a bederní oblast páteře.

Obr. 23. Studie zorného úhlu člověka stojícího před plakátovací plochou

2.7.5 Stojan na bicykly

Jeho konstrukce musí splňovat požadavky na bezpečné a jednoduché postavení bicyklu a jeho zabezpečení (pomocí zámku apod.). Výška prázdného stojanu musí dosahovat úrovně zorného pole chodce. Prostor mezi jednotlivými částmi stojanu musí být dostatečně velký pro manipulaci se zámek a stavění dalších bicyklů do stojanu.

Obr. 24. Poměrná velikost postavy vzhled ke stojanu

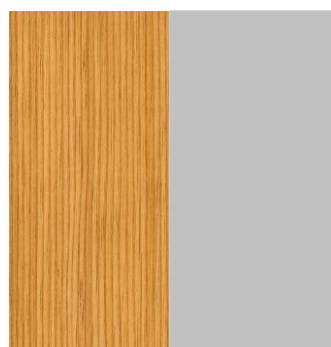
2.8 Barevné řešení prvků mobiliáře

Barevné provedení prvků mobiliáře má na jeho výslednou podobu zásadní vliv. Abychom se vyvarovali zbytečných chyb, stačí si pouze uvědomit, že mobiliář je pouze doplněk městského parteru. Tudíž že je to mobiliář, který se přizpůsobuje a podřizuje svému okolí a nikoliv naopak.

V konkrétním projektu se jako první nabízelo provedení v barvách města tzn. modrá, bílá, zlatá. Jsem však zastáncem názoru, ve kterém tvar dominuje nad barvou a není jí potlačen. Proto jsou v mém řešení uplatněny odstíny šedé a stříbrné buďto mezi sebou navzájem nebo v kombinaci s různými druhy dřev, které dodávají mobiliáři punc kvality. Zároveň vytvářejí zajímavý kontrast struktury a barvy mezi použitými materiály. Barevnost dřeva závisí na jeho druhu a povrchové úpravě. Vzniklo několik variant, přičemž použití kterékoliv z nich musí být aplikováno na všechny prvky mobiliáře. V jedné sérii tedy nesmí dojít ke kombinaci více barevných řešení.

švestka – 20% černá

jasan – 20% černá

švestka – 50% černá

světlý jasan – 30% černá

Obr. 25. Příklady barevného řešení prvků mobiliáře

ZÁVĚR

Vytvářet design znamená neustále hledat nová řešení pro podobná zadání. Analýza předešlých řešení však přináší nová zjištění a nová východiska, která nám dovolují chápat problém v širším kontextu. Otevírají tak nové cesty k jeho vyřešení.

Právě díky analýze vývoje mobiliáře jsem mohl v konečném řešení zohlednit potřeby všech jeho uživatelů. Mezi ně se totiž počítají také zaměstnanci technických služeb, kteří zajišťují jeho úklid, čištění, opravy nebo výměnu. Všechna tato omezení posloužila jako základy, na kterých bylo založeno tvarové pojetí mobiliáře. To propůjčuje jednotlivým prvkům originální vzhled, který však nebude v prostoru města působit dominantně, nýbrž jej bude decentně doplňovat. Použití švestkového dřeva vtisklo prvkům mobiliáře nezaměnitelný výraz, který v sobě nese odkaz tradice a kultury regionu.

Právě v případě městského mobiliáře je důležité, aby okázalý tvar nedominoval nad mírou důležitosti svého nositele vzhledem k celku. Aby se nestal atrakcí sám pro sebe bez vztahu ke svému stanovišti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] *Použití kamene při úpravách a tvorbě veřejných prostranství* [online].
[cit. 2005-05-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.earchitekt.cz/index.php>>
- [2] *Z historie plynového osvětlení* [online]. [cit. 2005-05-09]. Dostupný z WWW:
<<http://www.zemniplyn.cz/>>
- [3] *Budoucnost veřejného osvětlení* [online]. [cit. 2005-05-02]. Dostupný z WWW:
<<http://www.earchitekt.cz/index.php>>
- [4] *EMIL KRÁLÍČEK - zapomenutý mistr secese a kubismu* [online].
[cit. 2005-05-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.earchitekt.cz/index.php>>
- [5] *Design Trend: Design městského mobiliáře*. Vydává Design Centrum České Republiky a Pressnet. č.4/2001. Brno: 2002. 4x ročně. ISSN: 1210-1591
- [6] *Design Trend: Městský mobiliář v praxi*. Vydává Design Centrum České Republiky a Pressnet. č.4/2001. Brno: 2002. 4x ročně. ISSN: 1210-1591
- [7] Kunovice: Křižovatka historie, kultury, tradic a současnosti. *Historie*.
Propagační materiály města Kunovice

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Keramická lavice v parku Güell, Barcelona. Antonio Gaudí(1900)	10
Obr. 2. Secesní mobiliář pařížského metra. Hector Guimard (1899-1904).....	11
Obr. 3. Lampa na Jungmannově náměstí v Praze. Emil Králíček (1912-1913)	12
Obr. 4. Mobiliář v 70. a 80. letech u nás	14
Obr. 5. Odpadkový koš Fontana. Santa y Cole. Antoni Arola (2001).....	15
Obr. 6. Příklady tvarosloví slovácké lidové architektury	21
Obr. 7. Titulní strana propagačních materiálů města Kunovice	21
Obr. 8. První skici tvarového řešení rozcestníku	23
Obr. 9. Příklady aplikace přírodních materiálů na zahrazovací sloupek	24
Obr. 10. Varianty stojanů na bicykly z broušeného betonu.....	25
Obr. 11. Stojan na bicykly z ocelové trubky	25
Obr. 12. Vizualizace plakátovacích ploch (prostorová, plošná).....	26
Obr. 13. Řešení konstrukce odpadkového koše.....	26
Obr. 14 Detaily a materiály finálního řešení odpadkového koše.....	27
Obr. 15. Detaily variant zahrazovacích sloupků.....	28
Obr. 16. Detaily upevnění sloupků k podložce.....	29
Obr. 17. Stojan na bicykly	29
Obr. 18. Detaily spojení směrovek se sloupem	30
Obr. 19. Detaily spojení jednotlivých částí plakátovací plochy	30
Obr. 20. Studie zorného pole člověka vzhledem k umístění směrových ukazatelů	31
Obr. 21. Studie zorného úhlu člověka vůči zahrazovacímu sloupku.....	32
Obr. 22. Studie minimální výšky a velikosti otvoru odpadkového koše	32
Obr. 23. Studie zorného úhlu člověka stojícího před plakátovací plochou	33
Obr. 24. Poměrná velikost postavy vzhled ke stojanu.....	33
Obr. 25. Příklady barevného řešení prvků mobiliáře.....	34

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Přehled současné produkce městského mobiliáře v ČR.
- P II Přehled světové produkce městského mobiliáře.
- P III Dokumentace vývoje projektu „Městský mobiliář Kunovice“.

PŘÍLOHA P I: PŘEHLED SOUČASNÉ PRODUKCE MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE V ČR.

PŘÍLOHA P II: PŘEHLED SVĚTOVÉ PRODUKCE MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE.

Metropol 1

Metropol 2

Metropol 3

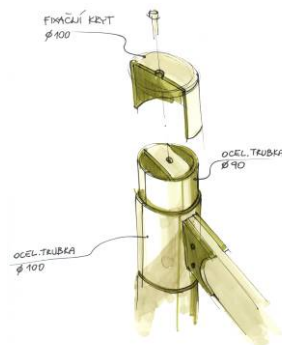
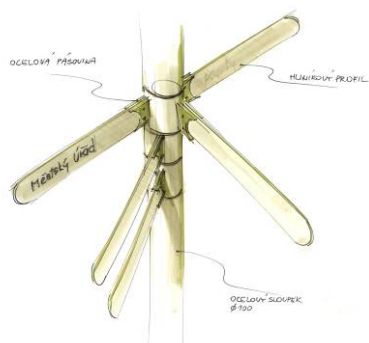
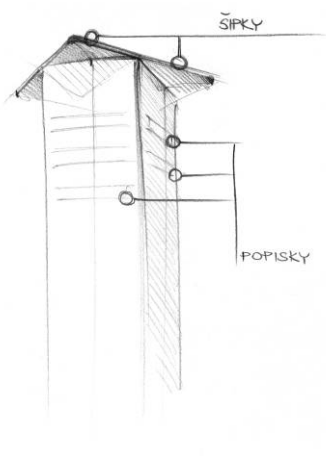
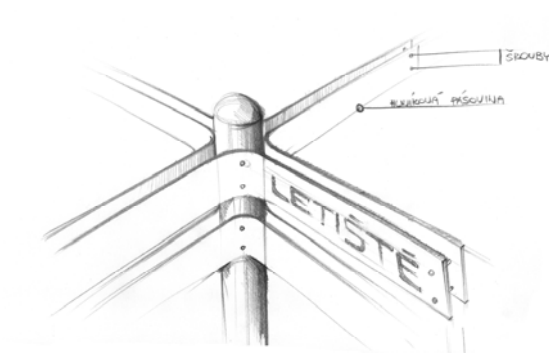
Metropol 4

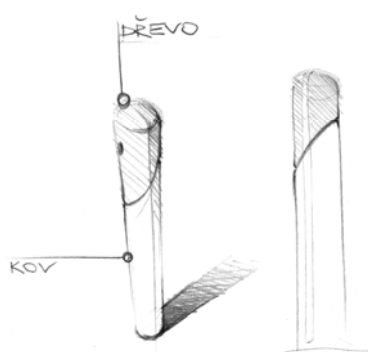
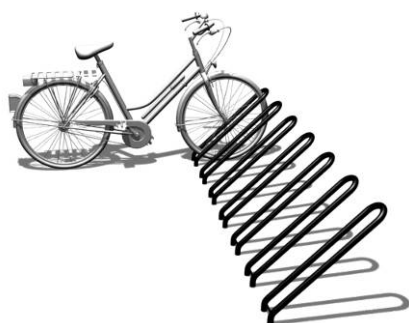
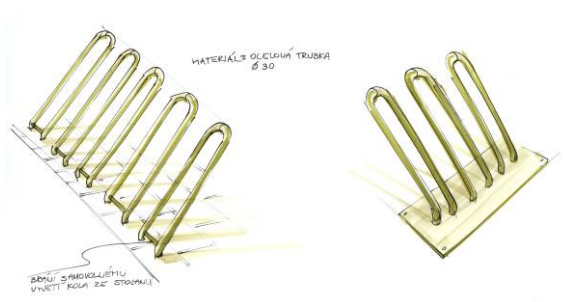
Metropol 5

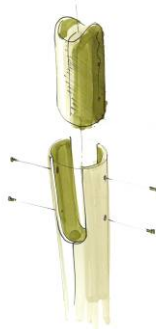
PŘÍLOHA P III: DOKUMENTACE VÝVOJE PROJEKTU „MĚSTSKÝ MOBILIÁŘ KUNOVICE“.

ZRÚBOK VIEVUJÚ DREVĚNÉHO
BÁRA V TRUBKE

OCEĽOVÝ SLUPKOVÝ
Ø 80

OCEĽOVÝ ÚSTNÝ
ZABŤOVANÝ
POD POVRCH Ø 90

